

İsrail'in Birleşmiş Milletler, Diğer Uluslararası Kuruluşlar ve Üçüncü Devletlerle İlişkili Olarak İşgal Altındaki Filistin Topraklarındaki Yükümlülüklerine Dair Uluslararası Adalet Divanı'nın Danışma Görüşü Hakkında

İsrail'in Birleşmiş Milletler, Diğer Uluslararası Kuruluşlar ve Üçüncü Devletlerle İlişkili Olarak İşgal Altındaki Filistin Topraklarındaki Yükümlülüklerine Dair Uluslararası Adalet Divanı'nın Danışma Görüşü Hakkında

24 October 2025

İsrail'in Birleşmiş Milletler Yakın Doğu'daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansını (UNRWA) asılsız iddialarla sistematik biçimde hedef alıp faaliyetlerini engellemesi, İsrail Parlamentosu Knesset tarafından kabul edilen "UNRWA Operasyonlarını Durdurma Yasaları" ve bu gelişmelerin Filistin halkına yönelik ağır insani sonuçları üzerine BM Genel Kurulu 19 Aralık 2024'te Uluslararası Adalet Divanından (UAD) hukuki görüş talep etmiştir. Buna istinaden UAD Danışma Görüşü hükmünü 22 Ekim 2025 tarihinde vermiştir.

Yeryüzü Avukatları Derneği (WOLAS) olarak UAD'nin danışma görüşünü memnuniyetle karşılamaktayız. Divan, söz konusu görüşünde İsrail'in tüm iddialarının aleyhine karar vererek açık ve tartışmasız yükümlülükler altında bulunduğunu tespit etmiştir. Buna göre İsrail, (1) UNRWA dâhil olmak üzere insani yardımın sağlanmasını kabul etmek ve bu yardımların kolaylaştırılmasını temin etmek; (2) Birleşmiş Milletler'in ayrıcalıklarına ve dokunulmazlıklarına riayet etmek; (3) BM kurumlarının ve diğer insani yardım aktörlerinin faaliyetlerini engellemekten kaçınmak; (4) Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkının icrasını engelleyen tüm eylemlerini durdurmak; ve (5) Gazze'de açlığı bir savaş yöntemi olarak kullanmamayı güvence altına almakla yükümlüdür.

Uluslararası İnsancıl Hukuk ve Uluslararası İnsan Hakları Hukuku Kapsamında İsrail'in Yükümlülükleri

UAD, İnsancıl Hukuk, İşgal Hukuku ve İnsan Hakları Hukuku çerçevesinde yaptığı değerlendirmede, özellikle IV No.lu 1949 Cenevre Sözleşmesi'nin 55, 56 ve 59. maddelerine atıfla, İsrail'in işgalci güç olarak yerel nüfusun temel ihtiyaçlarını karşılamak ve insani yardımın akışını sağlamakla yükümlü olduğunu açıkça belirtmiştir. Ayrıca işgal altındaki halkın temel ihtiyaçları yeterince karşılanamadığında, işgalci güç insani yardım faaliyetlerine izin vermekle yükümlüdür. Bu bağlamda Mahkeme, Gazze'de insani yardımın yeterince sağlanmadığına hükmederek UNRWA dâhil BM kuruluşlarının, diğer uluslararası örgütlerin, devletlerin ve sivil

toplum kuruluşlarının insani yardım sağlamasına İsrail'in izin vermekle yükümlülüğü olduğunu belirtmiştir.

Divan, UNRWA'nın Gazze'deki insani yardım sisteminin belkemiği olduğunu ve mevcut şartlarda herhangi bir alternatifinin olmadığını tespit etmiştir. Bu kurumun faaliyetlerinin engellenmesinin uluslararası hukuka aykırı olduğunu vurgulamıştır.

Gazze İnsani Yardım Vakfı adı altında düzmece kuruluşlarla İsrail'in yardım faaliyetleri yürüttüğü iddialarına Mahkeme itibar etmemiştir. İsrail, işgalci güç olarak dilediği kuruma yardım izni verme ve dilediğini engelleme yetkisini haiz değildir. Yardımların etkin ve insan haysiyetine uygun bir şekilde yapılması esastır. Güney Afrikalı Mahkeme üyesi Hâkim Tladi, bu hususu ayrıca şu şekilde temellendirmektedir: "Uluslararası hukuka aykırı bir işgal altında, işgalci gücün hangi yardım kuruluşunun faaliyet göstereceğini belirleme yetkisi bulunmamaktadır."

İsrail'in güvenlik gerekçeleriyle insani yardımı tamamen durdurmasının hiçbir şekilde meşru kabul edilemeyeceğini belirten Divan, bu tür kısıtlamaların Cenevre Sözleşmeleri ve teamül hukukuna aykırı olduğunu teyit etmiştir.

Divan, İsrail'in UNRWA'yı gayri meşrulaştırmaya yönelik uzun süredir devam eden propaganda kampanyasını da ele almıştır. İsrail, UNRWA personelinin 7 Ekim 2023 saldırılarına katıldığını ve kurumun tesislerinin Hamas tarafından kullanıldığını iddia etmiştir. Kimi Avrupa başışçı devletler tarafından da desteklenen bu iddialar, Filistin'e yönelik insani yardımların tasfiyesine yönelik toplumsal ve diplomatik rıza üretme amacı taşımıştır. Birleşmiş Milletler İç Denetim Hizmetleri Ofisi'nin (OIOS) yürüttüğü soruşturmalar sonucunda dokuz personel görevden alınmış, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından görevlendirilen bağımsız inceleme kapsamında hazırlanan Colonna Raporu (Nisan 2024) ise UNRWA'nın tarafsızlık çerçevesinin sağlam ve etkin olduğunu ortaya koymuştur. UAD, İsrail'in suçlamalarının kanıttan yoksun olduğunu vaz etmiş; bu iddiaların, gerçek bir tarafsızlık kaygısını gidermekten ziyade, UNRWA'nın görev ve yetki alanını zayıflatmayı amaçlayan temelsiz ithamlar niteliğinde olduğuna hükmetmiştir.

Divan, ayrıca İsrail'in insan hakları hukukundan doğan yükümlülüklerinin işgal altındaki topraklarda da geçerli olduğunu, Filistin halkının eğitim, sağlık, kişi özgürlüğü ve güvenliği, ayrımcılığa uğramama, işkence görmeme, yaşam hakkı gibi pek çok hakkın büyük ölçüde UNRWA üzerinden karşılandığını ve bu faaliyetlerin engellenmesinin doğrudan insan hakları ihlali anlamına geldiğini belirtmiştir.

Birleşmiş Milletler üyeliği bağlamında Divan, BM Andlaşması'nın 2(5). maddesi uyarınca

İsrail'in Birleşmiş Milletler'in icra ettiği her meşru eylemi destekleme yükümlülüğünü hatırlatmış, BM'nin ayrıcalık ve dokunulmazlıklarının, BM Andlaşması madde 105 ve 1946 Birleşmiş Milletlerin Ayrıcalık ve Muafiyetlerine Dair Sözleşme uyarınca silahlı çatışma koşullarında dahi korunması gerektiğini teyit etmiştir.

Kendi Kaderini Tayin Hakkı ve İşgal Hukuku

Yine Divan, Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkını yeniden teyit ederek UNRWA ile bu hakkın ilişkisini ortaya koymuş, İsrail'in bu hakkın kullanılmasını engelleyici tüm fiillerden kaçınması ve BM ile iş birliği içinde hareket etmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Divan, İsrail'in Gazze Şeridi üzerinde fiilî kontrolünü sürdürdüğünü ve bu nedenle uluslararası hukuk uyarınca hâlen bir işgalci güç statüsünde bulunduğunu bir kez daha teyit etmiştir. Bu statü, sivil nüfusun refahını sağlama ve işgal hukukuna tam anlamıyla riayet etme yönünde kapsamlı bir hukuki sorumluluk doğurmaktadır. Divan, sivillerin aç bırakılmasının bir savaş yöntemi olarak kullanılmasının kesin biçimde yasaklandığını yeniden vurgulamış; sivilleri kaçmaya zorlayacak yaşam koşullarının yaratılmasının ise 1949 tarihli Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 49. maddesi uyarınca zorla nakil teşkil edebileceğini belirtmiştir.

Divan ayrıca, İsrail'in insani yardım ve tıbbi personel ile tesislere saygı göstermek ve onları korumak; Uluslararası Kızılhaç Komitesi'ne (ICRC) tüm tutuklu korunan kişilere engelsiz erişim sağlamak; ve Birleşmiş Milletler, uluslararası kuruluşlar ile insani yardım faaliyetinde bulunan üçüncü devletlerin çalışmalarını sadece izin vermekle kalmayıp etkin biçimde kolaylaştırmakla yükümlü olduğunu hatırlatmıştır. Bu yükümlülükler bir bütün oluşturup güvenlik gerekçeleri veya siyasi takdir yetkisi gerekçe gösterilerek askıya alınamayacaktır.

Divan, işgalci bir güç sıfatıyla İsrail'in yetkisinin, işgal altındaki topraklarda Birleşmiş Milletler ve ona bağlı kuruluşların varlığına ya da faaliyetlerine ilişkin karar verme yetkisini kapsamadığını açıkça ortaya koymuştur. İsrail'in iç hukukunu, Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkını zayıflatacak biçimde bu topraklara uygulaması da hukuken geçerli değildir. Divan, İsrail'in bir üye devlet olarak yükümlülüklerini yorumlarken, Birleşmiş Milletler Andlaşması'nın 55. ve 56. maddelerinin yürürlükteki etkisine dikkat çekmiştir. Bu maddeler, tüm üye devletlerin insan haklarının ve kalkınmanın teşviki için BM ile iş birliği yapma yükümlülüğünü öngörmektedir. Andlaşma'nın 2(5) ve 105. maddeleriyle birlikte ele alındığında, bu hükümler İsrail'in Birleşmiş Milletler'in meşru faaliyetlerini destekleme ve kolaylaştırma, ayrıca silahlı çatışma hâllerinde dahi Birleşmiş Milletler'in ayrıcalık ve dokunulmazlıklarına riayet etme yükümlülüğünü açık biçimde ortaya koymaktadır.

Hukuki ve Siyasi Etkiler ve Geleceğe Yönelik Adımlar

Her ne kadar Mahkeme, kendisine yöneltilen sorunun mahiyeti gereği, yalnızca İsrail'in

uluslararası hukuk uyarınca haiz olduğu yükümlölüklerin tespitini yapmakla yetinmiş ve bu yükümlölüklerin ihlaline veya doğuracağı sorumluluklara ilişkin açık bir değerlendirmede bulunmaktan imtina etmiş olsa da söz konusu danışma görüşü hak savunucuları, hukukçular ve uluslararası sivil toplum için yeni bir müdahale ve mücadele alanı yaratma potansiyeline sahiptir.

Bu bağlamda, WOLAS olarak, Mahkeme'nin eksik bıraktığı yönleri tamamlamak, kararın ortaya koyduğu hukuki ilkeleri somut ihlal vakalarına uygulamak ve bu görüşü uluslararası düzeyde hesap verebilirliği güçlendiren bir araç hâline getirmek yönündeki kararlılığımız tamdır.

WOLAS olarak Danışma Görüşü'nün Filistin'in özgürleşme mücadelesi ve kendi kaderini tayin hakkının tahakkuku bakımından derin sonuçları olduğunun altını çizmekteyiz. Uluslararası toplum, insani yardımı adaletin yerine geçen bir unsur veya uzun süreli işgale yönelik yatıştırıcı bir tedbir olarak görmekten vazgeçmelidir. Mahkeme'nin İsrail'in uluslararası hukuk uyarınca doğan bağlayıcı yükümlölüklerini teyit etmesi, somut önlemlerle hayata geçirilmelidir. Bu önlemler arasında; i) UNRWA'nın yetki alanının ve faaliyetlerinin kayıtsız şartsız yeniden tesis edilmesi; ii) Gazze'ye yönelik tüm insani erişim kısıtlamalarının derhal kaldırılması; ve iii) Mahkeme Görüşü'ne uyumu güvence altına alacak etkili izleme ve hesap verebilirlik mekanizmalarının oluşturulması yer almalıdır.

Acil yardımların ötesinde, devletler ve uluslararası kurumlar, gayrimeşru işgali sona erdirmek, Filistin topraklarının ilhakını önlemek ve egemen, kendi kaderini tayin eden bir Filistin siyasal yapısının inşasını desteklemek için koordineli biçimde hareket etmelidir.

WOLAS olarak ayrıca bu Danışma Görüşü'nün, uluslararası hukukun sömürgeci mirasının ötesine geçilmesi için bir dönüm noktası mahiyetinde değerlendirilmesi lüzumunu vurguluyoruz. Zira bu yapılar, Filistinlileri kendi kaderlerinin öznesi olmaktan çıkararak onları sürekli insani yardıma muhtaç alıcılar hâline getirmiştir. Sömürgesizleştirmeye teçhiz edilmemiş bir insancılık tasavvuru, tahakkümü idâme ettirmeye mahkumdur.

Bu nedenle, UNRWA'nın ve genel olarak Filistin'deki insani yönetişimin geleceği, bağımlılık siyasetinden güçlenme ve özgürleşme siyasetine yönelmelidir. Bu dönüşüm, yalnızca finansmanın yeniden sağlanmasını değil, aynı zamanda UNRWA'nın yetki alanının yeniden yapılandırılmasını da gerektirir. Bu yeni yapı, bağışçı koşullarının direnişi sınırlamadığı, Filistinlilerin siyasal iradesini, hukuken korunmasını ve geri dönüş hakkını aktif biçimde savunan bir misyona sahip olmalıdır.

Ancak insani yardımın siyasal özgürleşmeye raptedilmesi hâlinde uluslararası toplum

Filistinlilerin acısını yönetmekten, özgürlüklerini mümkün kılmaya geçip hem hukuki hem de ahlaki yükümlülüklerini yerine getirebilecektir. Bu çerçevede, UAD'nin Danışma Görüşünün; devletleri, sivil toplumu ve uluslararası kurumları, insani müdahaleyi özgürlük, eşitlik ve Filistin halkı için kalıcı barışın tesisiyle uyumlu kılmaya davet eden; sömürgeleştirme ve hukuka uygun uluslararası eylem yönünde bir yol haritası olarak okunması gerektiğine dair kanaatimizi kamuoyuna arzederiz.

